

OSMANLIDA DEVRİMCİ OZAN;

HALK ŞİİRİNDE BAŞKALDIRININ SİMGESİ, HALK KAHRAMANI, KÖROĞLU

KÖROĞLU KİMDİR?

Köroğlu, 16. ve 17. yy da yaşamış ünlü bir halk ozanıdır. Ama yalnızca ünlü bir halk ozanı değildir Köroğlu. Adı söylencelerle dünden bu güne gelen bir halk kahramanıdır. Yiğitliği, mertliği ülkeden ülkeye, dönemden döneme, bölgeden bölgeye aktardığı halk kahramanıdır.

Köroğlu hakkında ilk bilimsel araştırmayı yapan Pertev Naili Boratav, Köroğlu destanı adlı yapıtında, “ o, ister yaşamış bir bahadır, ister efsanevi bir şahsiyet olsun, milletimin, zaman ve mekan içinde, bütün meziyet ve kusurlarını özünde toplayan kahramandır.” Diyor. (*Öner Yağcı, Köroğlu yaşamı ve şiirleri,s.13*)

RUŞEN ALİ’NİN, KÖROĞLU OLARAK DAĞA ÇIKIŞI

Köroğlu’nun, Çamlıbel’e çıkıp Osmanlıya bayrak açması, Zalim Bolu beyinin, babası seyis Yusuf’un gözlerine mil çektirerek kör etmesiyle başlar. Babasının gözleri yare bere içinde evlerine dönmesi ile içinde Osmanlıya karşı bir intikam hırsı doğar. Babasının intikamını almak, halkı ezen sömüren beyleri cezalandırmak ve varsılları, bezirganları soyup topladığı parayı, malı yoksullara dağıtmak amacıyla çardaklı çamlıbele yerleşir. (*Atilla Özkırmı, Türk edebiyat Ansiklopedisi, s.771*)

Öte yanda da, 16. yy sonuna doğru Osmanlı da, bir başı bozukluk ve ekonomi dar boğazının vermiş olduğu bunalım hakimdir. Bu başı bozukluğu, iyi kullanan Osmanlı yöneticileri, bunalımı, halkı sömürmekle, vergi üstüne vergi koymakla, üretilen mahsulleri harmanlarından alıp gitmekle açacaklarını düşünerek, halkı yokluk ve sefalet içinde bırakırken, kendileri saraylarda günlerini gün ederler. Karşı çıkanlara baskılar, zulümler, Köyleri yakmalarla sindirmeye çalışırlar. Tam bu bunalım ortamında ve acımasız dönemde, kendini halktan yana sayan ozanlar siyasal mücadeleye katılıp, halkı uyandırmaya, zorbalarla mücadele etmeye çağırıyordu. Köroğlu’da bunlardan en etkili idi. Halkı soyan bu zorbalara, Köroğlu’nun karşı çıkışı, onun büyüklüğünü, ezilenden yana olduğunu her zaman geçerli kılacaktır.

Çağında, dünyanın en büyük yağma ordusuna sahip Osmanlı devletine kafa tutan bu yiğit çeteci, halk gücünün 16. yy da billurlaşan bir örneğidir. (*Rıza Zelyut, Halk şiirinde gerçekçilik,s.88*)

Köroğlu’nu, çarpık düzen ve feodal yapının getirmiş olduğu yanlışlıklar, baskılar ve babasının intikamı dağa çıkarmıştır. Eşkiya etmiştir. Bu eşkiya öyle bir eşkiya ki, içinde bulunduğu düzenin kötülüklerine başkaldıran, zayıfı koruyan, bezirganlardan ve varsıllardan aldığını yoksullara dağıtıp onları yoksul halkın üstünde egemenlik kurmasına aman vermeyen,

onlarla türkülerıyla alay eden. Her kavganın zaferinden sonra sazını eline alıp onları küçük düşüren koçaklamalar söyler ve arkasından arkadaşlarına şöyle seslenir.

*Yürü beyler yürü şatlar kuşanın
Kılıç çekin düşmanlara döşenin
Başın kesin beyler ile paşanın
Durman hemen çekin göçleri şimdi.*

Anadolu da 16. ve 17. yy da Osmanlı devlet yönetimine karşı çıkan ayaklanmaların genel adı Celali ayaklanmalarıdır. Osmanlı devletinin içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik bunalım sonucu dini ayaklanmalar görünümün de ortaya çıksa da, daha sonraları, haksız uygulamalar, işsizliğe, askeri ve idari yönetim baskılarından doğan baskıcı ve feodal düzene karşı çıkışa dönüştü.

AYAKLANMALARA VE BAŞKALDIRIYA NEDEN OLAN NESNEL KOŞULLAR

Bu dönemde ki ayaklanmaya ve başkaldırıya ne kadar seyis Yusuf'un gözlerinin kör edilmesi neden olsa da, Osmanlı'nın bir çıkmaz içinde olduğu döneme rastlar. 16.yy ortalarında itibaren Türkiye de ki ekonomik ve yönetsel düzenin, dirlik ve düzenliğin kalmadığı bir dönemdir. Anadolu Türk halkı, Osmanlı imparatorluğu'nun kuruluşunu başarı ile bütünlümlü olmasına rağmen, sağlam bir iktisadi düzen geliştirilmedi. 16.yy sonlarına doğru her alanda dayanılması güç bir darlık yaratan iktisadi sarsıntı devlet ve toplum yaşamına önemli yıkıcı etkiler getirmiştir. İstanbul da oturup da çeşitli vilayetlerde hasları ve çiftlikleri bulunan "rical" ve sancak beyleri ve beyler beylerinden oluşan ümare, köylünün sırtından servetlerini çoğaltmaktadır. Bunların "ekabir" denilen adamları da köylüye baskı ve zulüm yapmaktadır. Yani Osmanlı saltanatı tüm kademesiyle halkı ezmektedir. İşsizlik ve açlık büyük ölçülerde boy göstermektedir. Köylüler de bile yaşam bozulmuş, düzen kalmamıştır. Bu başı bozukluk 1550-1603 yılları arasında ki " celali ayaklanmalarını başlatmıştır. Buna, Yavuz Sultan Selim'in Anadolu'da Alevilere karşı giriştiği sert, zalimce ve kanlı katliamlarda önayak olmuştur. (*Mustafa Akdağ, Türkiye'nin dirlik ve düzenlik kavgası/ Celali isyanları*)

Yaygınlaşan 16. yy sonu bunalımının ilk tanınmış Celali önderi, Bolu ve Gerede yöresinde 1581 de ortaya çıkan Köroğlu Ruşen'di. (Ruşen Ali) O dönemde, Osmanlıda da büyük ekonomik bunalımların yanı sıra idari boşluklardan doğan keyfiyetçilik var idi. Bu keyfiyetçilikten de en çok zararı halk görüyordu. Köroğlu da tam bu başıbozuk düzenin hüküm sürdüğü bir dönem de, halkın önderliğine soyunmuştu. Köroğlu'na yalnızca dirliği bozulan değil, geliri azalanlar, küçük dirlik sahipleri, tımarlı sipahiler ile eyalet yöneticilerinin haksızlığına, zulmüne uğrayan büyük tımar ve zearet sahipleri de katılmıştı. (*Ana Britannica, Hürriyet Yay. S.361*)

Köroğlu, halkın gözünde mert bir insan, çetin bir yiğittir. Zalimlere karşı amansız, yoksullara karşı koruyucu ve babacandır. Köroğlu iyilik etmeyi seven, zayıflara dokunmayan, halkı ezen derebeylerine karşı savaşan, halktan yana, halkçı bir yiğittir. (*C.Öztelli, Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu, S.18*)

Yiğit ve mert bir kişiliği olan Köroğlu, her Türk gencinin ruhunda onun gibi karakterli olma, onun gibi halk sever olma duygusu vardı. Halk şiirinin koçaklamalarında hep o örnek alındı. (*a.g.e.s.11*)

*Eğer kendilerde erlik var ise
Gelsin dövüşelim Bolu beyleri
Kanından susayıp candan geçerse
Gelsin dövüşelim Bolu beyleri*

-----

*Karşıda durana kalmaz kararım
Doğrulup gelene yoktur zararım
Ya şehitlik ya gazilik dilerim
Gelsin dövüşelim Bolu beyleri*

Saygı değer C. Öztelli, yazısının ilerleyen satırlarında, Köroğlunun davranışlarının örnek alınacak davranışlar olmadığını da belirtiyor. Burada şunu da belirtmeden geçemeyeceğim, Köroğlu'nu, Osmanlıya sahip çıkan hiçbir Türk genci kendine örnek almaz. Çünkü onun yaptığını, Osmanlıya karşı yapılmış bir eşkıya ayaklanması olarak değerlendirirler.

İşin özüne bakacak olursak, o dönemde eşkıya'nın ta kendisi Osmanlı yönetimidir. Ve de Osmanlının içinden çıkan kolluk güçleridir. Burada, Öztelli söylediği ile çelişkiye düşüyor. Çünkü başka bir pasajında, Köroğlu'dan, paylaşımcı, halktan yana diye aktarıyor. Hiçbir eşkıya, paylaşımcı veya halktan yana olmaz. Dağda aç kaldığında yoksul zengin diye ayırt etmeden her iki tarafa da zulüm eder. Köroğlu'na bakacak olursak, eşkıyalık yapan, halkına zulüm eden bir düzene karşı ayaklanmadır. Halkı eşkıyadan korumaktır.

Bu değerlendirmeyi yaparken, dünyaya bakış ve algılayış açısı çok önemli. Eğer bir Osmanlı kafasıyla bakacak olursak, Sayın Öztelli' in söyledikleri doğru. Ama, kendi yy bakıp da, çağdaş bir dünya, baskıdan, sömürüden uzak bir yaşam ortamında değerlendirdiğimiz zaman, yanılısama olduğu ortaya çıkar.

16. yy ikinci yarısında yaşadığı tahmin edilen Köroğlu, Osmanlı devletinin o dönemde sürdürdüğü baskıcı, adaletsiz düzenine yiğitçe başkaldırdı. Halkın zulüm ve haksızlığa karşı direnme gücünü artırdı. Onlara öncülük etti. Dostluk, kavgı ve doğa sevgisiyle beslenen temiz dili, tok söyleyişi ve gür sesiyle savaş ve yiğitlik edebiyatının unutulmaz örneklerini verdi. (*Asım Bezirci, Türk halk şiiri, 1.cilt s. 187*)

Çağından sorumlu hangi halk ozanı, Köroğlu'nun vermiş olduğu mücadeleyi vermez. Yada bu ozan olmaya da bilir, bu bir halkını seven. Sınıf önderi de olabilir. Önemli olan halkı uyandırmak, haksızlığa karşı ayaklandırmak değerlidir. Köroğlu'nun ayaklanmasında da ne kadar babasının intikamı öne çıksa da, ayaklanmanın özünde kaltak Osmanlının çarpık düzeni oluşturmaktadır. Ama, bir başkaldırıyı harekete geçirmek içinde bir kıvılcım gereklidir. Köroğlu'nun babasına yapılan zulümde burada ateşi tutuşturmaya bir kıvılcım olmuştur. Sonunda da bireysellikten kurtulup halk hareketine dönüşmüştür. Çünkü buradaki başkaldırı evrilerek celali ayaklanmalarına kadar gitmiştir.

Şunu da iyi anlamak lazım, Köroğlu'nun kavgaya çağırdığı beyler, Bolu beyinin nezrin de, bu çarpık düzende ki kan emici beylerin top yekunudur. Fakat Köroğlu'nun, Bolu beyinde intikamı olduğundan onu yok etmeye girişmiş ve ona meydan okumuştur. Ona meydan okurken de tüm Osmanlı beylerine seslenmiştir.

Burada amaç sadece Bolu beyini ortadan kaldırmak gibi görünse de, buradaki ayaklanma ve başkaldırı evrenseldir. Yani bütün feodal yapıya karşıdır. Temel öz burada ki çarpık yapıya dayanmaktadır. Eğer yapıyı temelden yıkamazsan, yüzeyden yıkıntılar bir şey değiştirmez, yani gidenin yeri sistem tarafından tez elden doldurulur. Amaç feodal yapıyı temelden yıkıp düzen değiştiği anda sorun kökten hallolmuş olur. Günümüzde de sorun aynı değil mi? Sorun Emperyalist düzeni yıkmak değil mi? Çünkü bu emperyalist düzen yıkıldığı zaman sınırlar ve sınıflar ortadan kalkmış olacak. Demek ki, Köroğlu'nun mücadelesi de devrimci savaşımız da hem edebi yönden, hem de başkaldırı yönünden ışık tutmuş olmuyor mu?

Köroğlu'nun şiirlerinde kavga duygusu egemendir. Bu egemen duygu kendi yapısına uygun bir biçim ve sesi de birlikte taşır. Yapmacılıktan uzak tok ve gur bir ses, yaşamın içinden süzülerek yükselir. (*Rıza Zelyut, Halk şiirinde gerçekçilik, s.89*)

*Yürüyün aslanlar savaş edelim
Buna kavga derler bey ne paşa ne
Haykırıp haykırıp kelle keselim
Seyreyleyin eli ayağı şaşana*

-----
*Köroğlu der durun edek cengimiz
Bundan belli olsun yiğit hangimiz
Üç saat sürmeli burada hengimiz
Tarih yazın şu dağlara nişane.*

Köroğlu'na bir halk kahramanı demiştik, kahramanlıktan öte büyük bir halk önderi. Bu halk yıllardan beride önderlerini unutmamıştır ve de unutmayacaktır. “ Köroğlu halk şiirimiz için de kavganın, özgürlüğün sembolüdür.” (*Seyit Kemal Karaalioğlu, Türk edebiyatı tarihi, s.491*)

Dursunoğlu Ali

KAYNAKÇA

-----
*Atila Özkırımlı / Türk edebiyatı ansiklopedisi
Rıza Zelyut / Halk şiirinde gerçekçilik
Rıza Zelyut / Halk şiirinde başkaldırı
Mustafa Akdağ / Türkiye'nin dirlik ve düzenlik kavgası, Celali isyanları
Asım Bezirci / Türk halk şiiri, cilt 1
Cahit Öztelli / Köroğlu- Dadaloğlu- Kuloğlu*

Seyit Kemal Karaalioğlu / Türk edebiyeti tarihi